

Kültürlerarası İletişim

Intercultural Communication

DOI: 10.5281/zenodo.7817697

Zeynep EKMEKÇİ¹

Kültürlerarası iletişim farklı ya da aynı kültürde yaşayan bireylerin karşılaştığında kurduğu iletişim ve etkileşimi ifade etmektedir. Bu bağlamda kültürlerarası iletişim alanı oluşturan temel kavram kültürel farklılıkların varlığıdır. Başlangıçta cross-cultural ve intercultural kavramları kültürlerarası iletişim olarak tanımlanmıştır. Ancak daha sonra cross-cultural kavramı çok kültürlü toplumlarda yapılan karşılaştırmalı çalışmalara verilen isim olmuştur. Intercultural çalışmaların temel konusu ise farklı kültüre mensup insanların karşılaştıkları esnada gerçekleşen etkileşim (Kartari, 2016, s. 69) olarak tanımlanmıştır.

Bu alanda yapılan ilk çalışmalardan biri Edward T. Hall tarafından yazılan “Silent Language” çalışmasıdır. Bu bağlamda Hall kültürü, bireyin gündelik yaşamını etkileyen ve doğanın dışında kalan her şey olarak tanımlamaktadır. Bir diğer çalışma ise 2. Dünya Savaşı esnasında Ruth Benedict tarafından hazırlanmış ‘Krizantem ve Kılıç’ adlı çalışmadır. Amerika Birleşik Devleti’nin savaş halinde olduğu Japonları daha yakından tanımak ve savaşı kazanmak için yapılmış bir çalışmadır. Daha sonraları farklı kültürlerin çeşitli sebeplerle bir araya gelişleri yaygınlaştıkça kültürlerarası iletişim çalışmaları ilgi gören bir alan olmuştur. Tarihsel süreçte toplumların başka kültürlerle olan ilişkileri incelendiğinde sahip olunan ayrıcalıkları yitirme korkusuyla birlikte karşıdakini sömürme düşüncesinin ilişkilerin şekillenmesinde etkili olduğu görülmektedir. 16. Yüzyıldan günümüze kadar olan süreçte bu sömürge ilişkisinin çok daha katlanarak arttığı gözlenebilmektedir. Kültürlerarası ilişkilerin tarihsel sürecine bakıldığında bu ilişkiyi temelde var eden nedenin doğu ve Akdeniz bölgelerinde yüksek bir kültürün oluşması, nüfus artışı, toplumların göç etmek zorunda bırakılması, ticari hareketlilik, devletlerin ve imparatorlukların kurulması, yazı sistemlerinin geliştirilmesi ve yayılması, ticari yolların açılması olarak ifade edilebilir. Kültürlerarası ilişkilerin yapısı önemli ölçüde göçler ve göçlere neden olan ekonomik, siyasal vb. faktörler tarafından belirlenmektedir. Bu farklı kültürlerin temasıyla hem ev sahibi topluluk hem de göç eden topluluk kültürel açıdan birtakım değişikliklere uğramaktadır Her kültürün üyeleri, yaşam koşullarına uyum sağlamak için kendi mekanizmalarını geliştirmektedir. Bu mekanizmalar biçimlenmekte ve ait olunan grubun geleneklerine ve düşüncelerine eklenilerek değişip dönüşmektedir. Bu bağlamda kültürlerarası

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksekokulu, zeynep.ekmekci@erzincan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2110-8438.

iletişim süreci, verili bir çevrede insanlar arası ilişkiye ve yaşamı devam ettirmek için amaçlı etkileşime ve uyuma dayanmaktadır (Alver, 2003, s. 16).

Kùltùrlerarası iletişim Barmeyer (2009, s. 12) tarafından; “sembolik işaretler (örneğin; yazılı dil, sözlü dil veya jest- mimik) veya bireyler ve gruplar arasında, arka plandaki farklı eylemler yolu ile düşüncelerin, anlamların ve duyguların değişimi ve interaktif süreci” olarak tanımlanmaktadır. Maletzke (1996, s. 15) göre kùltùrlerarası iletişim farklı kùltùrlere ait bireylerin karşılaştığı anda meydana gelmektedir. Daha sonra ise farklılıklarının idrakinde olmalıdır. Ancak bu durum bireylerden birinin diğerini ‘öteki’ olduğunun farkına varmalarına neden olmaktadır. Böylelikle birbirlerini yabancı olarak algılamaktadırlar. Burada ‘öteki’ olarak görünmenin temelinde yatan şey aslında bireylerin kendi algılama biçimleri, görüşü, inançları, tutumu ve değerlendirmelerinin dışında kalan bir gerçeklik bu aynı zamanda görece bir durumdur. Etkili kùltùrlerarası iletişim uygulaması ikna değil, birini eşit bir biçimde anlama ve anlamlı bir diyalog geliştirme çabasıdır (Casmir, 1976, s. 9). Bu bağlamda kùltùrlerarası iletişim, tam bir eşitlik söz konusu olmasa da karşılıklılık, uyum, anlayış, etkileşim, karşılıklı bağımlılık ve anlamlı katılım sağlamakla ilgilidir. Dolayısıyla etkili bir kùltùrlerarası iletişim, bireylerin birbirine daha insanca davranmasını ve ortak müştereklerde buluşmasını salık vermektedir. Çünkü iletişim doğası gereği insanlar arasında gerçekleşmektedir (Hopson vd., 2012, s. 12). Bu bağlamda farklı kùltùre ait birey veya grubun karşılaşması günümüz küresel dünyasında bir zorunluluktur.

Kùltùrlerarası iletişimle ilgili en önemli ve keskin tanımlama ‘kùltür iletişimdir’ tanımıyla Hall yapmıştır (1959, s. 117). Hall’ın kùltùrlerarası iletişim tanımı iletişimle ilintilidir. Bu bağlamda çalışmalarında yüz yüze iletişim önemli bir yer almaktadır. İletişime geçerken yüz yüze olması önemli olduğundan mimikler, benden dili önemlidir. Hall’ın ifade tarzlarına ilişkin yüksek ve düşük bağlam kùltürünün boyutları, kùltùrlerarası iş iletişimi konusundaki yazarlar tarafından bir çıkış noktası olarak kullanılmıştır (Chen & Starosta, 1996, s. 356). Hall’a göre, insan etkinlikleri, etkileşim, toplumsal yaşam (grup davranışları), geçimini sağlama, iki cinsiyetlilik (kadın ve erkeğin varoluşu), mekân kullanımı, zaman kullanımı, öğrenme, oynama, savunma ve maddeden yararlanma olarak on ana mesaj sistemine ayrılmaktadır (Hall, 1959, s. 111). Bu bağlamda doğa dışında kalan her şeyi kùltür olarak tanımlayarak gerçekleşen etkileşimin kùltùrlerarası iletişimi oluşturduğuna atıf yapmaktadır. Hall bu yaklaşımıyla kùltùrlerarası iletişim çalışmalarına Enformasyon Sistemleri Kuramını ortaya koymaktadır.

Geert Hofstede tarafından ortaya atılan kültürel farklılıkların ve o kültürdeki davranışları etkileme biçimi üzerinde duran ve psikolojik çerçeve çizilen kültürel boyutlar kuramı kùltùrlerarası iletişim için önemli bir çalışmadır (Hofstede vd. 2010, s. 4). Hofstede insan zihnini kültürel bir yazılım olarak görmekte ve bireylerin davranış şekillerinin çocuk yaşta edindikleri tecrübeler sonucunda olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda insanın zihinsel yazılımını oluşturan, insan doğası, kùltür ve kişilikten oluşmaktadır. İnsan doğası kalımsaldır ve evrenseldir. Kùltür öğrenilir ve grup ya da kategoriye özeldir. Kişilik ise yaşanılır, öğrenilir ve bireye özeldir. Kültürel boyutlar *kuramı güç aralığı, bireycilik-kolektivizm, erillik-dişillik, belirsizlikten sakınma, yaşamdan uzun vadeli ve kısa vadeli yönelim* boyutları bağlamında incelenmektedir İletişim çalışmalarında

yakından ilgili ve çok alıntı yapılan bir başka kültürel boyut kuramıdır. Kurama göre insan ilişkileri,

- Güç mesafesi boyutu
- Belirsizlikten kaçınma boyutu
- Bireysellik ve toplulukçuluk boyutu
- Erillik ve dişillik boyutu
- Uzun döneme yönelme ve kısa döneme yönelme olarak tasnif edilmiştir (Kartari, 2016, s. 103-128).

Güç aralığı boyutu, bir toplumun daha az güçlü üyelerinin gücün dağıtımındaki eşitsizliği kabul derecesini belirtir. Her çeşit yapılanmada yani işyeri, aile vb. 'kıdemsiz' olan üyeler tarafından algılanan ve benimsenen, güç dağılımındaki 'eşitsizliği' ifade eder. Burada önemli olan gücün hiyerarşide üstler tarafından kabulünden ziyade astların bu gücü onaylamasıdır.

Belirsizlikten kaçınma boyutu, toplumun belirsizlik ve anlam karmaşasına karşı ne kadar tolerans gösterebildiği ile ilgilidir. Belli bir kültüre ait bireylerin belirsiz ya da plansız durumlarda kendilerini ne kadar rahat hissedip hissetmediğiyle ilgilidir. Belirsiz durumdan kastedilen; bilinmeyen, şaşırtıcı ve normalden farklı olan durumlardır (Hofstede vd. 2010, s. 188).

Bireyci ve toplulukçu toplumları birbirinden ayıran en önemli şey, bireyci toplumlarda birey kendi kişisel hedeflerine odaklanır, toplulukçu toplumlarda ise önemli olan toplumun hedefleridir (Karaca ve Niyazi, 2018, s. 50).

Erillik ve dişillik boyutu, belli bir toplumda cinsiyete göre rol tanımlamalarının nasıl yapıldığına ilişkindir. Toplumsal olarak kadın ve erkeğe biçilen birtakım roller her toplumda mevcuttur. Bu bağlamda toplumsal rolleri eril ve dişil olarak tanımlamak gerekir. Eril toplumlarda, toplumun başarıya, paraya ve diğer hâkim değerlere sahip olma durumu vardır. Eril toplumlarda insana verilen değer ikinci plandadır. Dişil toplumlarda ise, endişe ve yaşam kalitesine sahip olma durum vardır. Dişil kültür, geleneksel olarak dişilikle ilgili birtakım kavramlarla özdeşleştirilir. Bunlar; şefkat, merhamet, nezaket, sadakat, çocuklara karşı sevgi dolu olmak gibi özelliklerdir (Hofstede vd. 2010, s. 136).

Uzun döneme yönelme, kısa döneme yönelme boyutu, bu boyutta kısa dönemli yaklaşım olan ülkelerde, insanlar arası ilişkilerde statü önemli bir yere sahip değildir. Utanmak, bu toplumlarda az rastlanan bir durumdur. Kişisel güvenirlilik ve istikrarlılık mevcuttur. Boş zaman önemlidir. Bireyin kendi kişiliğini koruması amaçlanır. Çocuklar diğer inşalara karşı hoşgörü ve saygıyı öğrenmelidir. İnsanların hayatlarındaki en önemli şey geçmişte olmuştur ya da gelecekte olacaktır. Bu toplumlarda elde edilen gelirin bir kısmı karşılıklı fonlara yatırılmak suretiyle değerlendirilir (Hofstede, 1993, s. 84).

Kültürlerarası iletişim alanındaki bir diğer kuram *değerler yönelimi kuramı*dır. Değerler yönelimi kuramına göre bütün kültürlerin üyeleri insanlığın problemlerine yönelik sınırlı sayıda çözüm üretmektedir. Bu bağlamda bütün kültürlerin cevap vermesi gereken sorular vardır. Bunlar, insanın insan doğasına, doğaya, zamana, etkinliğe ve insan ilişkilerine yönelik çözüm üretme biçimleridir.

Kültürlerarası iletişim çalışmasının amacı, iletişimin yeni bir kültürün gelişimi üzerindeki etkisini anlamaktır. Teori, yeni bir kültürün kültürel çeşitliliğinin iletişim yoluyla birleşmesinden kaynaklandığı hipotezine dayanmaktadır. Kültürlerarası iletişimde, farklı diller farklı iletişim tarzlarını, kültürel bağlamları vb. oluşması iletişimin önündeki potansiyel engelleri temsil eder (Matoba & Sceible, 2007, s. 15). Kültürlerarası iletişim çıkış noktası farklılıkların varlığıdır. İnsan ilişkilerinde bu farklılıkların nasıl yordandığı çeşitli kuramlarla izah edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültürlerarası İletişim, Kültürel Boyutlar.

Kaynakça

- Alver, F. (2003). *Basında Yabancı Tasarımı ve Yabancı Düşmanlığı*. İstanbul: DER Yayınları.
- Barmeyer, C. (2009), *Kulturvergleich und Interkulturalität Bilder und Bedeutungen*, Lehrstuhl für Interkulturelle Kommunikation, Universitaet Passau.
- Casmir, F. L. (1976). *A Multicultural Perspective O Human Communication*. In F. L. Casmir (Ed.), *Intercultural and International Communication*. Washington, DC: University Press of America.
- Chen, G.-M., & Starosta, W. J. (1996). "Intercultural Communication Competence: A Synthesis". *Annals of the International Communication Association*, 353-383.
- Hall, E.T., (1959), *The Silent Language*, Library Of Congress, New York
- Hofstede, G., (1993), *Interculturelle Zusammenarbeit. Kultiren- Organisationen- Manegement*, Wiesbaden.
- Hofstede, G., Hofstede,J.Gert & Minkoy,M. (2010). 'Cultures And Organizations, Intercultural Corporation And İmportance For Survival'.Mc Grow Hill,New York.
- Hopson, M., Hart, B.T., & Bell,G.C.(2012). *Meeting İn The Middle: Fred L. Casmir's Contributions To The Field Of İnterculturel Communication*, Newyork.
- Kartari, A., (2016), *Kültür Farklılık ve İletişim Kültürlerarası iletişimin Kavramsal Dayanakları*, İletişim Yayınlar, İstanbul.
- Maletzke, G. (1996), *Interkulturelle Kommunikation*. Westdeutscher Verlag. Opladen
- Matoba, K.& Scheible, D. (2007). *Interkulturelle und Transkulturelle Kommunikation, workingpaper international socëty for diversity management*.
- Ruiz-Bernardo, P. (2012) *Estudio Documental Del Constructo Sensibilidad İntercultural En Las Políticas Y Prácticas Socio-Comunitarias*. *Revista Pulso*, 35, 31-47.